

Споменка Крајчевић

ШЕТЊЕ АДОМ

Графике
Вељко Михајловић

Одисеја
Београд, 2014.

О ШЕТАЊУ АДОМ
И АДСКИМ ШЕТАЧИМА

Док сам у соби, свет измиче мом поимању,
али кад шетам, видим да га чине три или
четири брега и облачић.

Волас Стивенс, *О њовршини сѝвари*

Међу разним историјама Аде Циганлије, историја шетања једна је од најмлађих. За острво надомак града под којим су се вековима смењивале војске није чудно да му је најдужа историја она војна – Ада Циганлија била је и логориште, и поприште борби, и стратиште, и осматрачница, и талон у преговорима. Као честаром прекривен комадић копна усред водене линије која је раздвајала не само царства него и светове, дуго је била и важна карика у ланцу кријумчарења и тајног пребацивања преко границе. А кад су, у првим деценијама 19. века, почели да је крче, раскрчавана је само делимично, ради сенокоса, циглана и других почетака легитимне привредне историје.

Спортска историја Аде и историја Аде као места за провод почињу касније – када тачно, тешко је поуздано утврдити. Извесно је једино да се то већ догодило када је, крајем маја 1908, Удружења српских новинара с Браниславом Нушићем на челу организовало на Ади велики новинарски бал. Мада и даље углавном дивље и непроходно, острво је за ту прилику у уском

појасу наспрам десне обале Саве уређено као „каква нова варош“ и најлепши парк. У *Архитектонској енциклопедији Београда*, која занимљиво осветљава и рађање феномена Аде Циганлије, Слободан Гиша Богуновић пише: „У врбацама и шипрагу Аде појавиле су се уређене стазе, отворене су бројне кафанице, продавнице, вашарски и циркуски павиљони, а међу њима и 'бракоразводни павиљон' у коме су на велико и мало 'продавани' сваковрсни бракоразводни разлози. Неколико павиљона подигнуто је у романском стилу, имали су куле и зупчасте атике. [...] Све догађаје, у време Сабора, пратио је и о њима извештавао, но-вопокренути 'скандални, морални, криминални и неутрални гласник' *Вогени цвеш* који је, потписујући се псеудонимом Бен Акиба, уређивао Нушић.“¹ Тај педодневни сабор – током кога су одржане и прве веслачке трке – приметак је онога што ће се готово век касније захуктати око Савског језера, у то време још непостојећег.

Историја веслања на Ади, историја купања на њеним плажама и у купатилима, историја једрења и вожње чамцима уз њене обале, историја адских сплавова и историја адских кафана – све те велике приче склапаће се током деценија, уз прекиде у ратним временима и нове почетке и залете. Као и све велике приче, и оне имају знамените инспираторе, актере и хроничаре. Неки ће остати запамћени локално, други ће значајем својих имена увећати славу Аде. Зуко Џумхур ће својим непогрешивим укусом на Ади одмах наћи места за префињена уживања, Момо Капор ће од ње начинити београдски мит чија привлачност

¹ Слободан Гиша Богуновић, *Архитектонска историја Београда I-III*, Београдска књига, Београд 2005.

не јењава, Пеђа Ристић ће сојеницом на Ади Међици и вожњама кануом живот у природи претворити у концепт и креацију, Павле Вујисић ће постати једна од најпоетичнијих легенди специфичног адског сентимента.

Историја шетања почиње знатно касније од тих великих прича. Није ни могла да почне кад и оне. У време кад већ увелико очарава поклонике природе, уметнике, боеме и београдску елиту склону неконвенционалном проводу, Ада је и даље речно острво неутврђених обала, а то значи плавно, обрасло шумом и честаром, прошарано мочварама. Раскрчених чистина било је мало, путева и стаза којима се могло шетати још мање. Први љубитељи Аде остајали су заправо на њеним обалама и плитко залазили међу врбаке: више им од Аде и није било потребно. Дуже од пола века, све оно што је Београд доводило на Аду дешавало се уз воду или на води. У другој деценији прошлог века започела је, додуше, урбанизација острва и на месту данашњег Веслачког клуба Црвена звезда подигнута прва зидана грађевина, али је већ 1920. недалеко од ње изграђен државни затвор за политичке противнике, који ће опстати и кад се држава промени, и постојати све до средине педесетих година 20. века. Иако је до затвора водио чвршћи пут са рачвањима стаза, мало ко је био склон да се превози преко реке да би се туда шетао. И када је постављен понтонски мост како би купачи могли да стигну до Купатила Графичар, а веслачи до Клуба Партизан – кроз Аду се углавном само пролазило.

Тек пред крај педесетих на ред је дошло темељније уређивање унутрашњости острва. Бригадири су готово десет година, из лета у лето, на радним акцијама

исушивали мочваре и трасирали путеве, озидани су насипи, у шумовитом језгру доњег дела острва никло је викенд насеље Партизан, а 1967. рукавац Саве пресечен је насипима чиме је формирано Савско језеро. И, ето – тада је почело.

Још се нису стишале расправе због преграђивања Саве – неке и жестоке, јер се у томе видело насиље над светињом живе воде и прекид крвотока природе – а шетачи су умилели на Аду. Тихи, радознали, истрајни, скретали су са малобројних путева, утабавали нове стазе, кривили стопала по џомбама насипа и искрсавали где им се нико није надао. На ласкаву титулу „адација“ нису полагали право, знајући да су стигли прекасно. Били су спремни и да се сложе да Аду не познаје онај ко не зна како на реци свиће, како лупка откачено буре у роштиљу сплава и како се једром хвата ветар. Али и такви, дођоши и пролазници, све су се више везивали за Аду. Шетали су по њој да би одморили очи од града, осетили годишње доба, чули птице, срели срну на стази, шетали сами и у друштву, застајкивали, завиривали и загледали, зурили у небо, клизили погледом по реци, пратили таласе што се размичу за натовареним шлепом, научили шта је скиф а шта пасара.

Док су адације на Ади имале чамац, брод, сплав, омиљену кафану или макар устаљено место на које их је одводила њихова страст, шетачи на њој нису имали ништа. Њихово је било само оно што се у магновењу створи између посматрача и посматраног, што се ухвати оком и ухом, што осети кожа и запамти нога, а то нити је предвидиво нити самериво. Нема чак ни правог имена. Ипак, и безимено, постане навика, а потом и потреба.

За шетачима пионирима, на Аду су, поготову од 1978. када је завршена изградња две превлаке, почели да стижу шетачи разних сорти: љубитељи шетњи кроз шуму и љубитељи шетњи уз воду, шетачи самотњаци и шетачи друштвењаци, дугопругаши и тумарала, шетачи због здравља, шетачи из убеђења, они који се шетњом надахњују и они који њоме утуцавају време. Али, шта год да људе одводи у шетњу, и колико год да се свако шета на свој начин, шетње имају и нешто заједничко.

Једна од дефиниција шетњу описује као лагано ходање ради одмора и разоноде. Наглашавање лаганог хода истиче разлику у односу на пешачење на дуге стазе, када се обично хода у оштром темпу. Таква пешачења по правилу имају циљ, а често и неку додатну сврху – могу да буду истраживање, ритуал, терапија и штошта друго. У шетњи је пак само путовање – циљ. Шетња није стизање, јер није ни права, а ни кривудава линија која тачку А повезује са тачком Б, већ путања која подразумева повратак у полазну тачку. Није ни напрезање ради очекиваног благотворног дејства, јер благотворно дејство постиже и без напрезања. Али, изнад свега: у шетњи се развија жив однос са окружењем, те се шетачи, за разлику од ходача, за своје стазе с временом све више везују.

Одмор поменут у дефиницији шетње плод је како окрепљујућег дејства ходања тако и садејства које се успостави између кретања кроз спољни свет и кретања кроз властите светове. Шетња вероватно највише одмара тиме што у свест уводи друго.

Још у 16. веку, док се депресија звала меланхолија, енглески писац Роберт Бартон, лекар по професији, као лек за ту бољку препоручивао је излазак из вла-

стита четири зида. Открије се то, додуше, и без икакве препоруке. Шетња нас ослобађа ушанчености у себе и суочава с оним што смо, одвојени од света, изгубили из вида. Док кисеоник обавља свој део посла, отварамо се за друго, спремни да видимо, чујемо, замишљамо и уживимо се. У шетњи налазимо оно што и не знамо да тражимо, каже велика ходачица Ребека Солнит у својој исцрпној и надахнутој историји ходања².

Премда стање пробуђене пажње и пријатности које дефиниција шетње назива разонодом има безброј облика, ни у једном није сведено на пасивно примање. Као избор предвидивог и истовремена отвореност према непредвидивом, те као смена урањања у стварност и удаљавања од ње, шетња је умногосте креација. Искусан шетач изоштрио је чула и извештио се у посматрању. Кадрира призоре, увећава детаље, нагађа скривена значења, прати и пореди, али пошто све то ради узгред, без амбиције било које врсте, зачас и напусти предмет којим се бавио, привучен нечим новим, или пак оним што види и чује у себи, а некад и зато да би се препустио.

Свему побројаном Ада увелико излази у сусрет, а уклопила би се и у неку другачију дефиницију шетње. Иако сама чињеница да је неко место као створено за шетњу није довољна да шетаче који се за њега вежу претвори у фанатичне љубитеље, то се са шетачима Адом убрзо догоди. Фасцинацију Адом тешко је објаснити, али је прилично извесно да је то како фасцинација лепотом, која неизбежно буди жељу за неком врстом поседовања, тако и задивљеност оним што живот нуди а што је изван шетачевог устаљеног

² Ребека Солнит, *Лушалашиво – Историја ходања*, Геопоетика, Београд 2010.

регистра. Ко се отвори према лепотама адских пејзажа и ко не може да се засити забаве коју пружа макар посматрачко учествовање у животу адских обала, тај је на сигурном путу да постане зависник од Аде.

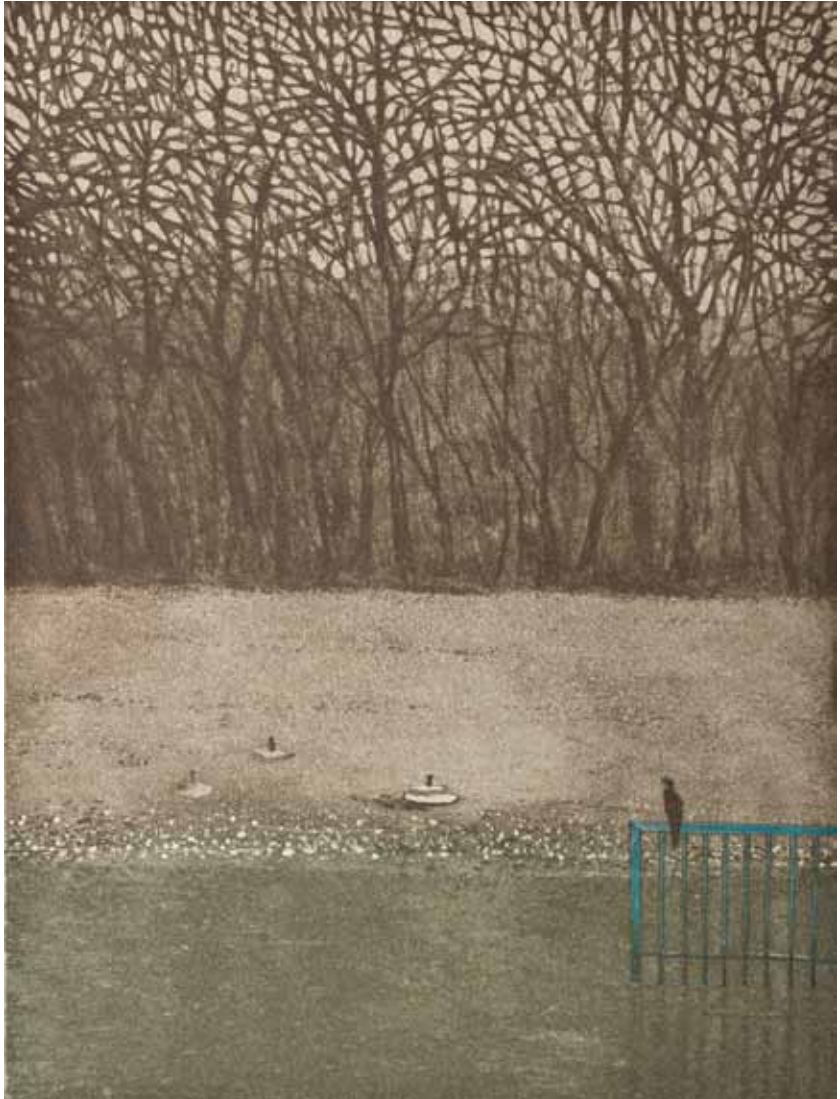
Шетач зависник од Аде хоће да седне у кафану на сплаву или у кафић на обали језера, али се у њима дуго не задржава. Сео је да се одмори, а ако се одмор отегне, одузеће му оно што га још чека у шетњи. Обузет својом страшћу, пићу је по правилу несклон, мада ће покоју цигарету попушити: цигарета је друштво, а та количина друштва у шетњама је довољна. Страствени шетач највише и воли да шета сам да би могао да хода властитим ритмом, слободно бира стазе и застаје кад му се и где прохте.

Ако у шетњу неког поведе, он је тај ко одређује куда ће се ићи и ко неуморно указује на лепоту и занимљивост онога поред чега се пролази. И кад се чини да предано слуша саговорника, шета погледом око себе и без зазора прекида причу да би на понешто скренуо пажњу. Подразумева се да му је оријентација добра и да Аду познаје као свој џеп.

Таквом шетачу Ада не може да досади. Напротив, што чешће њоме шета, осећа већу потребу за њом. Враћање познатом доноси радост препознавања и учи уочавању малих промена и дискретних знакова, а то шетача све јаче везује за предео кроз који шета и шири теме разговора који с њим води. И тако се, без правила и кључа, у шетњама познатим, али увек у понечему другачијим, адским стазама преплићу припадање и дистанца, садашње и прошло, луцидне идеје и сањарије, прободи сећања и маглине расплинуте пажње

Кад се веза с Адом протегне на неколико деценија, шетач је већ увелико у стању да иза видљивог наслути невидљиво, и да на основу детаља реконструише приче. Више или мање могуће, више или мање забавне. Тако је и настала ова књига.

ВЕЛИКА АДСКА ТУРА

Око које га је дуго ту затицало још га види, мада оне старе слике града на води реално више нема; постала је један од седимената Београда.

„Лепо, је л' да?“ – каже жена крај које сам села на клупу. „Кô на мору.“

Заустим да кажем да је сад мање „кô на мору“ него раније, и да је страдао један видик, али пошто се сетим да је Пеђа Милосављевић – који је Београд и назвао градом на мору – увек био на страни мостова, одговорим: „Да, дивно“. Овако моћан мост могао би, најзад, бити и над неким заливом или мореузом, те Београду море ипак није одузео.

„Ја овде седим кад год могу“, наставља моја сусетка. „Ево, и зими. Пола сата – пола сата.“

Боље је погледам: чизме за снег, вунене чарапе, изношен капут од преврнутог крзна, наочаре у великом безбојном оквиру. Иза ње видим и штап.

„С мојим шетњама је готово“, потврђује оно што сам видела и прихвата се дршке штапа. „Ал', срећом, на време сам све обишла. И не само обишла, него богме – добро утврдила градиво.“ На то се осмехне, танко и неодређено, што увелико подмлади. „Сад успем само да пређем улицу и да се овде посадим. А овде: занимације кол'ко хоћеш. Мало гледам у ову лепоту, мало посматрам народ.“

Осврне се тад ка аутобуској станици, па врати поглед на мене и, оценивши да је довољно заинтересовано слушам, каже тише: „Погађам ко где иде. Тако и ја прошетам. Лети иду углавном на језеро, али овако, по зимском дану, размиле се на разне стране. Ено, стигла два аутобуса, па ако хоћете...“

Док климам главом, обе управљамо поглед ка стази која се пуни. „Они први ће ту, у заветрину купали-

шта. Ти, тако поцрнели, долазе и кад никог другог нема. Жена с цегером је куварица, преко, на савској обали; једном чекала овде неког, па ми рече... Онај човек скренуће надоле, има чамац у марини. Пар у јакнама – вероватно круг око језера: витки, неговани, чувају здравље, па наравно. Она иза њих неће тако далеко. Та би могла и да седне на клупу, да сачека другарицу. А после негде на кафу. Није она руска марама за шетњу, него да се огрће. Па је л' тако? Дугајлија? Не знам. Нешто чудан, а? Има и чудних, море, има свакаквих... Ју, откуд чичица, онај последњи, данас сам?“

Жена огрнута марамом зауставља се утом крај прве клупе и седа.

„Па ви сте видовити!“ – одајем признање својој сусетки.

„Какви видовита – ћорава!“ – одвраћа с уздахом и намешта наочаре. „Него, ту живот провела. Кажу ми комшинице: ти, бре, Споменка...“

„И ја сам Споменка...“

„Па ето!“ – окреће се и гледа ме шеретски. „Имена не погађам, како бих, али јесам знала: ова није дошла да прође.“

ПОЈАВЉИВАЊЕ

„... врло, врло опрезан“, каже сувоњав старији човек тоном увежбаног говорника, али утом застаје на стази а руке му полећу ка глави. Покрет којим на чело намиче качкет показује да је мало фалило да остане гологлав. „Овде баш носи!“

ГРАД НА МОРУ

Ко до Аде долази аутобусом или се пешке спусти низ Чукарицу, на превлаци прво наиђе на неколико клупа. Поглед с тог места је изванредан, али мало ко ту седне да би уживао у погледу. На тим клупама сачекују се они који су стигли одвојено а наставиће заједно. Са клупа се зато најчешће гледа у страну, ка стази која са станице води преко превлаке. Тек кад се стаза накратко испразни, или ако у групици коју је избацио аутобус нема ишчекиване прилике, с више пажње погледа се у призор пред собом. Тада се уочи марина с толико чамаца, бродића, палуба, катарки, бродских прозора и ванбродских мотора, и толико беле и плаве боје да се човек запита – где је заправо?

Марина је у рукавцу чију воду, обојену небом и облацима, слева оивичавају крошње топола, сребрне већ и на лаком ветру, а здесна кобилнице бродова какви плове још само сећањем. На крају рукавца испречио се мост с тврдим линијама хоризонтала и вертикала и нежном шрафуром струна што се лепезасто шире с високог пилона. Између стубова моста назире се град.

Иштинерер: превлака, релазак преко Аде до Београдској кувалишћу, сјушћање на асфалтни јушћ који кривуда између шћерена за ѿлф, на рачвању шћој јушћа скрешћање угесно, избијање на насип и укључење на сћазу која јрашћу обалу Саве, излазак на насип, крашћко враћање и шћролазак кроз шуму, шћоврашћак асфалшћираним јушћем кроз унушћрашћосћ Аде.

Његов саговорник нема проблема с ветром – на главу је натукао вунену капу, а и иначе је набијен снагом – но њему, изгледа, смета теза која му се сервира, те настали прекид користи да примети: „То ћеш на интернет свуда да наћеш...”

„На интернету!” Док се помера у страну, да би ме пустио да прођем, излагач завлачи руку у џеп, вади марамницу и брише нос, па пошто још дубље навуче качкет, показује брадом ка шуми на крају превлаке и продужава пређашњим тоном: „Пре залажења на клизав терен келтског, прво да видимо зна ли се уопште кад се појавила...”

Даље не чујем, али чула сам довољно да схватим о чему говоре. На интернету се, заиста, све чешће може прочитати да је име Аде Циганлије настало спајањем речи *синџа* и *лија*, што су, како се тврди, келтске речи које значе острво и подводно земљиште. Подозривост човека с качкетом је, с обзиром на његов начин говора, сасвим очекивана, али је питање које поставља неочекивано и мења оно што ми је пред очима. Опирем се заводљивости компјутерске анимације, призивам оскудна знања и здраву памет. Касно. Слика је створена. С понеким сплавом у крошњама, Ада израња на површину реке, лагано и незауостављиво, као што се Сунце рађа на хоризонту.

ЊИХ ДВОЈИЦА

Стоје један наспрам другог, потпуно сами у тишини зимског јутра, и као да се гледају.

Металним латицама свог тамног цвета, један симболише расцветавање ране у петокраку. На плочи испод

тог цвета, какав цвета и испред београдске Главњаче, с једне стране пише да се од 1920. ту налазио затвор Државног суда за заштиту државе, намењен политичким затвореницима, док су на другој страни стихови Љубомира Симовића: *Из џамница без џрозора видели смо како долазе лађе и чули сунце које не залази.*

Други је дрвени крст. Обавијен српском тробојком и дрвеним ловоровим венцем, пободен је у земљу крај стабљика голог ружичњака. На крсту, и то на страни окренутој према споменику, пише: *Драјољуб Михаиловић 1893-1946.*

Кад се човеку учини да се гледају, није далеко ни представа о томе да ноћу разговарају. Нису, наравно, проговорили одмах, но њихову укипљеност од бола, мржње и гнева, близина је постепено размекшала. И даље их раздвајају непомирљива убеђења и десетак корака, али у глуво доба ноћи, кад се усамљеност тешко издржава, десет корака нису препрека разговору.

ПРАВИ БРОЈ

Једне необично топле суботе у јануару, петоро деце седи на зеленим бетонским стубићима који оивичавају пешачку стазу што паралелно са асфалтним путем пресеца Аду. Изгледа да чекају неког и да им је речено да ту седе и не мрдају. Вероватно су и уморни: свако седи на свом стубићу, ћути и блуди погледом око себе. Седе погрбљени, а два дечака држе се за пете.

На терену до саме стазе игра се фудбал, уз гласне повике навијача, а на терену до њега под кошеви-ма поскакује група веома високих девојака. Деца на

стубићима као да ништа од тога не примећују. Тек кад реска звоњава објави да се на стази појавио дечачић на бициклу, главе им се окрену у том правцу.

Дечачић је млађи од њих, али вози потпуно нов и сјајан бицикл, додуше с помоћним точковима. Пошто га ћутке дочекају и отпрате погледима, деца одједном живну. Она са ивичних стубића истежу се како би чула шта се у центру прича, а један дечак и устаје.

ЗИМСКИ ПЕЈЗАЖ

Поља под снегом који копни. Око стабала, тамних од влаге, избиле су крпе смеђе земље. Дрворед одаје да је негде под снегом пут, а ниска дрвена ограда – да није далеко ни људско станиште. На небу прљавобелом као и снег, у мрежи голих крошњи црне се вране. Њихово грактање једино је што непомићни предео разликује од слике.

Да је у неком музеју, на тој слици би вероватно били ловци под опремом, шешири с перима, метални пуж дувачког рога, чопор дугоногих паса... Али, слика није у музеју, па нема ни ловаца.

Предео би се могао попунити и колоном војника у шињелима; некоме је рука заденута у мараму свезану око врата, некоме пола лица у завоју, на главама кокарде, на ногама обојци, мршав коњ вуче невелик топ с дугом цеви... И то је, међутим, музејски и архивски, па војнике смењују фигуре у маскирним униформама. Појављују се између стабала, негде двојица, негде тројица, преко груди им реденици, понеком у руци пушка. Усред једне групице тетуре се неколико цивили-

ла. Руке су им везане на леђима, а како се слика изоштрава, види се да се да је првом лице крваво.

Не, то не, кажем одлучно и бришем их са слике. На слици нема црвене.

Има, има, гракћу вране.

РУЖА СЕЗОНА

Могла би бити позна јесен, јер поглед који неометано пролази кроз шуму у покојој крошњи затиче суво лишће, све исте смеђе боје, бледе, готово испране.

Могла би бити и зима, јер се понегде још бели снег, а из сплавова уз обалу извија се дим.

Могло би бити и пролеће, јер је небо тако блиставо плаво да личи на небо с разгледница.

Могло би бити чак и лето, јер је старац који иде насипом, са квргавим штапом у једној и кесама у другој руци, го до појаса.

Све би то могло бити, али није, јер су гране врба пожутеле а земља мирише како после дуге зиме мирише само у време мартовских ида.

КАД БОЉЕ ПОГЛЕДАШ

„... и отрцавала ме, и сто пута испалила. Небитно!”

То *небитно* остаје иза две девојке у цинсу што, с флашицама воде у рукама, журе ка чамцу који превози на Нови Београд.

Уз сав отпор према поштапалицама новог жаргона, док ми поглед шета по трулежи заосталој од зиме, наплављеном ђубрету, слуштеној боји, изједеним да-скама, развученим крпама, рђи и буђи, свему нахереном, поломљеном, згаженом и умазаном блатом, кажем и ја: небитно. Јер на све стране увелико буја трава и жуте се маслачци, а око крошњи трепери зелена измаглица.

ФОТОСИНТЕЗА

Кад се распрсну пупољци на шибљу уз воду, у поредак који је успоставила река умеша се нова сила. И они којима је река све и свја тад осете да их нешто од ње одвлачи: ноге би да ходају, руке да се размакну, поглед да се пружи по ливади и попне уз пропаланак, грло да кликне. Читаве године река путује а они мирују, срећни што је тако, али тих неколико дана у години сплав одједном постане тесан.

Неко, кришом и од себе, мерка место на обали где би могао да постави сто, неко обећа куму да ће најзад доћи да му види викендицу, неко се сети родбине на селу, неком се учини да чује блејање стада, неко превентивно појача пиће.

Нико, међутим, не признаје да је озеленело шибље ишта променило. А и нема шта да се призна: на пуцање пупољака не одговарају они, одговарају њихове ћелије.

ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ

На појединим деловима обале нижу се сплавови које с копном повезују веома дугачки мостови. Ти сплавови удаљени су од обале не само физички. Њихови власници, који се с копна не могу чути а ни видети од завеса зеленила што је израсло око мостова, као да живе неким другачијим, елитнијим животом. О квалитету тог живота говори већ и број бурића подметнутих испод мостова – негде их је двадесетак пари, негде и преко тридесет. Подразумева се да су бурићи у пристојном стању и солидно учвршћени.

Где има толико бурића ту се, дуго је важило на Сави, и иначе има.

О имовинском стању власника сплавова сада, наравно, говоре друге ствари, али дугачак мост с много бурића и даље је знак да се они у кућици на крају моста и у новим условима добро држе.

ПИЈАНИ БРОД

Почетком маја пахуљасте маце заплоче кроз ваздух: хрле наниже и навише, ковитлају се, састављају у струје. Кад ветар ојача, навиру из шумарака у све гушћим формацијама, хаотичним али неисцрпним и незауостављивим. Ватасти наноси покривају ивице стаза, обрубљују травњаке и завлаче се међу травке. По-негде су се згуснули у меке беле гусенице. Где нема траве, паучинасти покривач лепи се за голу земљу.

А како налети ветра одижу и њега, веје и одозго и одоздо.

Од општег лебдења и ковитлања, љуља се цела Ада.

ТОБОГАН

Пошто је насип подигао савску обалу Аде, путеви и стазе којима се с насипа доспева у унутрашњост острва почињу благом стрмином. Спуштање том стрмином увек је пријатно, али нигде није пријатније него на путу и бициклическој стази што, помало укошени, воде од Београдског купалишта до терена данашњег Голф клуба. На читавој Ади, а вероватно ни у читавом атару београдском, не постоји пријатнији начин да се склизне у зеленило.

Док се спушта стазом, бициклиста или шетач ту по правилу гледа удесно, јер с те стране поглед несметано плови великим травњаком, зеленим и лети и зими. Травњак је према насипу оивичен појасом стабала чије се крошње понегде спуштају готово до земље. По сунчаном дану сенке тих крошњи поигравају травњаком, а по облачном крошње се сложе у безброј планова, све плављих и нејаснијих док их најзад не прогута магла.

Кад се доспе на крај стрмине, настави се путем, јер пут, зна се, служи томе да се некуда иде. Многи, ипак, осете жељу да се окрену и врате, како би се поново спустили, и то не једном него много пута, али ту жељу савладају, као што су, спуштајући се, савладали жељу да цикну од задовољства.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Ходају за групицом деце на ролерима, као родитељска пратња. Једном су о раме окачена два мала ранца, други под мишком носи замотуљак шарене одеће.

„... нека је докторирао, заболе ме, али то је шупље, празно, покрадено!“ – каже тај с дечјом одећом под мишком. „Па знаш и сам да смо били паметнији од њега.“

„Слушај, Мишо, да ти кажем: колико је ко паметан, то је гимназијско питање. Сада је питање, једино које се рачуна: колико је ко успео. А то се, драги мој, може измерити. Јер се мери статусом и ловом. Него шта! Ево узми...“

Образложење тврдње прекида девојчица на ролерима. Пришла је оцу и вуче га за рукав да би се сагнуо и чуо је шта шапуће.

Миша се мало осврне, па задржи поглед на табли која саопштава да је дугачка чесма на бетонском платоу крај кога су застали подигнута у знак сећања на бригадире – градитеље Аде. Затим прати погледом групу голфера који, вукући колица са штаповима, иду по нестварно зеленој и савршено подшишаној трави. А кад се помери у страну, како би ме пустио да прођем, и он усмерава поглед ка зањиханим крошњама на рубу травњака, ка којима са уживањем гледам. Тада шмркне, као да се спрема на ратоборан одговор.

РЕЗУЛТАТ

Са стазице над којом се свија неколико дрвених славолука оплетених глицинијом у цвету допире пиштав плач. Неуморно пара тишину сунчаног преподнева.

На клупи при дну стазице двоје младих љуљушка колица за бебе усклађеним покретима. Кад то не успева да заустави плач, млада мајка задиже мајицу, а млади отац вади из колица бели замотуљак и спушта јој га на груди.

Место на коме седе мирно је и зелено, глицинија мирише, хлад штити клупу од све јачег сунца – довољно разлога да се млади пар баш ту смести. Крај стазе стоји табла с натписом *Каија младагенаца*, што наводи на помисао да ово место за њих има и посебно значење. Ако су се, што је мало вероватно али не и искључено, ту венчали, онда би долазак с бебом могао бити нека врста показивања резултата. А можда чак и – рекламација.

ПРИЧЕ КОЈЕ ПОЧИЊУ НАЛАЖЕЊЕМ ПИСАМА

С насипа се спушта стасит мушкарац у црвеном џемперу, пролази поред мене и наставља путем који води ка излазу са Аде. Уз бок му се љуља спортска торба, накривљена и отворена.

Пошто је прошао, пред очима ми остаје слика мушевног лица, лепог али помало дивљег: јака вилица, густе и равне обрве, неуредни праменови тамне косе.

После неколико корака се осврнем, неке људе човек би напросто још једном да осмотри. Одмакао је више него што сам очекивала, али на комаду пута који нас дели лежи жућкаста најлон кеса које малочас није било. У кеси се нешто бели.

„Господине!“ – викнем, али очигледно недовољно јако, јер се човек у црвеном џемперу не осврће. У следећем тренутку зазвони мој мобилни. Механички настављајући узводно сазнајем да се план променио: пријатељи ме не чекају на сплаву наспрам Аде Међице, куда сам кренула, него у једној кафани на доњем шпицу Аде. И кад завршим разговор још мало идем уз реку, жалећи за шетњом која ми је променом плана ускраћена, па се окрећем и упућујем натраг.

Да је кеса и даље на путу видим из даљине, а видим и да се ка њој приближава некакво возило налик трактору, које је убрзо захвата точком.

Човека у црвеном џемперу више нема на видiku. Код Голф клуба назирем, додуше, неку црвену мрљицу, али нити сам сигурна да је то он, нити, ако јесте, могу да га стигнем.

Кесу затичем ишарану житким блатом, а кад је подигнем, откривам да је у њој неколико писама. Обазриво их размичем прстом. Све коверте су исте, све су расцепљене и на свакој је истим рукописом написано *Мом Н. Само то*.

На трен само што се гласно не насмејем: већ одавно одустајем од читања прича и романа у чију радњу уводе случајно нађена писма. Како веровати у умеће писца који се ослања на тако неуверљив стицај околности? Пошто доказ који ме побија неко време неодлучно држим у рукама, нехотице принесем кесу носу. Из писама се шири лак мирис мемле који се увуче у

хартију кад дуже борави на сплаву. Протресем кесу да се оцеди блато, закачим је за торбу и продужим пут, неодређено очекујући да ћу угледати човека у црвеном џемперу како се враћа.

Шта садрже писма адресирана са *Мом Н.* није тешко претпоставити, мада је јасно и то да у њима могу да буду незамислива изненађења. И разлог због кога су понета са сплава, где су вероватно скривана, може бити у сфери очекиваног, али и потпуно непредвидив. Док то претресам, чињеница да су писма сачувана већ је променила утисак који је *Н.* у пролазу оставио, а помисао на везу у којој се писма чувају и враћају испуњава ме нежношћу. Одлучујем да писма не отварам. Уколико не налетим на човека у црвеном џемперу, за шта готово да и нема изгледа, покушаћу да сазнам ко је он и где му је сплав, па ћу му писма вратити. У том плану наметнутом грађанским васпитањем ипак постоји и скривено обећање: ако се покаже да је човека немогуће наћи, писма ћу мирне душе моћи да прочитам.

Што сам ближе излазу са Аде, све је више света. Напрегнуто гледам око себе док се не одвојим с главне стазе и не кренем ка доњем шпицу. И на остатку пута поглед ми трага за високом фигуром с торбом преко рамена, па чак и кад уђем у кафану где ме чекају пријатељи, прво прошетам погледом по обе сале и тек онда седнем. Тог тренутка, међутим, кеса с писмима нестаје из моје свести.

Из кафане на шпицу предвече се прешло у другу, над рукавцем. Кад год бих најавила да крећем и да ћу позвати такси, неко би одлучно казао да, ево, креће и он, само да доврши пиће. Премда знам да то ништа не значи, у чекању да се најави оствари обично прође

барем сат који ми поквари расположење. На крају се најчешће вратим како сам и најавила, таксијем. Тако је и овог пута. Тек пред вратима стана, док отирем блато с ципела, сетим се кесе. Не налазим је ни закачену за торбу, ни у торби, али немам снаге да се бавим питањем где је остала – у првој или другој кафани, на путу између њих или у таксију.

Сутрадан ме боли глава и мрзовољна сам. Слабу накану да покушам да пронађем жуту кесу кочи и помисао да су писма у њој у истом дану изгубљена не једном, него два пута. Што као да ми изазовно поручује да прича има сва права да почне налажењем писама.

О ЧЕМУ ГОВОРИМО КАД ГОВОРИМО О ЉУБАВИ

Шетајућим кораком улазе у зелени тунел крај реке. Стазу по свој прилици познају, могуће да иду и до неког циља, али види се да већ и пут до тамо сматрају проводом.

Све троје су одевени излетнички и свако носи некакву торбицу. Она је косу обавила кратком марамом свезаном на потиљку, њих двојица главе штите платненим капицама. Пошто је стаза уска, један иде напред, а други је у пару с њом, но по нечему се осећа да је то тренутна привилегија.

„Које још дрво хоћеш, хајде кажи!“ – довикује преко рамена онај с чела. Његов бодри тон показује да је претходне задатке успешно решио.

Она мало поћути па каже: „Граб.“

„Е, јесте! Да нађемо граб!“

„Нема овде грабова“, убацује онај што иде крај ње.
„Чекај мало, чекај; то ћемо тек да видимо.“

МОМАК

Лабуд што плови средином реке воли да се шврћка око Аде Међице. Могао би бити на мирној води језера, али није, свог пара нема, друштво не тражи, ни обали не прилази довољно да би сплавари почели да га хране. Појави се ненадано, нестане ненадано, никоме не полаже рачуне.

ЈЕДИНСТВЕНО

Кад Савом, пловећи узводно, прође сплав на платформи довољно великој да кућица има предњу и задњу терасу, помислим да се сели негде, и не коментаришем. После сат или два, ето опет истог сплава како се спушта низ реку. Је л' се то сад сплавови тако возе и без неке потребе, питам пријатеље на чијој тераси седим. Јесте, кажу ми, некима није доста да се провозају чамцем него покрену цео сплав. Кад почнемо да распредамо о томе како изгледа јести, кувати, спавати и све друго радити на сплаву који плови, дакле у властитој али путујућој кући, приметим да је то јединствено искуство.

Није, каже домаћин, јахта пружа исто искуство, то је у неку руку суштина њеног концепта. А и приколица за камповање је кућа у којој путујеш.

Домаћинова жена и ја мислимо да ни једно ни друго нису то исто, већ и због терасе. Само на путујућем сплаву можеш да прошеташ по властитом дворишту, залијеш цвеће, простреш веш.

Тај веш није требало да поменемо, јер се домаћин тад сетио живота бродара на гурачима и тегљачима.

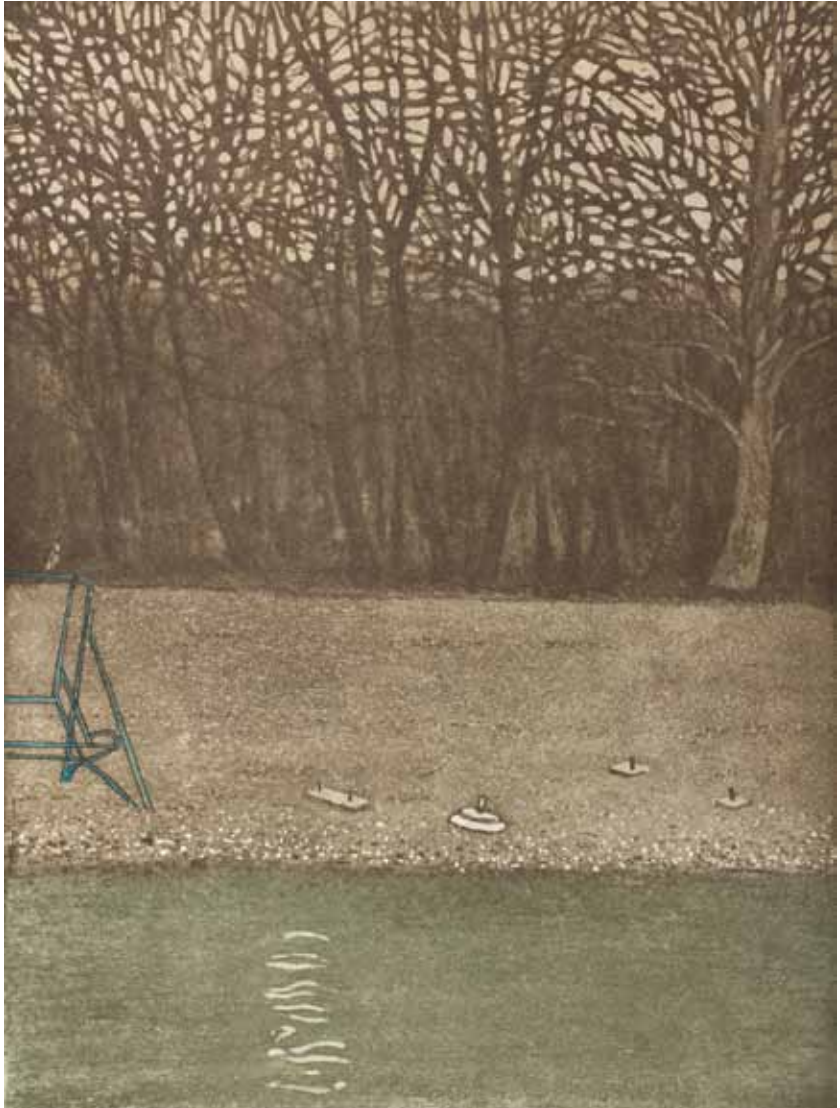
Није исто – јесте исто. Добро, јесте исто, кажемо на крају, али размењујемо погледе који значе: ма није, наравно!

ОТКАД ЈЕ СВЕТА И ВЕКА

Поправљају мост који повезује сплав с обалом. Двојица су у фармеркама, трећи у платненим радним панталонама. Да није реч о обичној поправци говори бушилица због које је са сплава извучен кабл. Испробавају се некакве металне плоче, бирају типлови.

С новинама под мишком он, са стазе, само посматра. Судећи по раздаљини на којој стоји, могуће је да је пролазник кога је привлачност догађаја натерала да застане. Но по томе како прати сваки покрет, извесно је да га сврбе руке, и да би вероватно и платио да га пусте да преузме бушилицу.

Покушавам да се сетим шта је све Том Сојер добио од продаје права на кречење тарабе.

ORAL HISTORY

На тераси сплава седе плавокоса девојка у белој блузи и преплануо мушкарац, увелико зашао у године. На девојчином крилу је расклопљен нотес у који нешто бележи, а на столу мали таман предмет, могуће диктафон.

„Не, не на мом сплаву“, каже промукло, па скреће поглед с девојке на масивну смеђу мокасину којом клати по ваздуху. „Клавир је био, а и даље је, на сплаву једног мог пријатеља... горе узводно. Сад видим да је требало да одете код њега. Журке на води, златна младеж Београда – то није мој терен.“

Топео девојчин осмех треба да га не само разувери, него и награди. „Отићи ћу, ако ми саветујете, и до њега, али од вас сам сазнала стварно занимљиве ствари. Баш оно, праве... А ваш сплав је толико леп.“

Домаћин се осврне према кућици и гледа је погледом који говори да је то безброј пута чуо, и да је „толико леп“ могло слободно да гласи и „најлепши“. Затим неко време зури у стаклена врата у којима се одражава река, па okreће главу ка девојци, подиже руку до лица и склопљених очију трља проседе веће. „Сада на све стране има луксузних сплавова“, каже у свој длан, а онда премешта руку на колено и шири очи, гледајући у девојку као да је тек тог тренутка заиста види, „има тих великих, претенциозних, бесних сплавова, међу којима буде и понеки леп, јесте, нема шта – леп, али у то време, то за које ме питате, леп сплав је био нешто друго. А овај је – свака скромност је, да се разумемо, лажна – био један од најлепших. Стручном оку и данас је јасно да је тај однос отворености према реци

и заклоњености интимае, какву кућа треба да пружи, мало где на Сави поновљен.“

Девојка клима главом, па шкљоцне дугменцетом хемијске оловке и мало примакне столицу столу.

„Само што ја не бих више о томе. Ако сам запамтио ваша питања, на сва сам већ одговорио.“

Прелећући погледом страницу нотеса, девојка се исправља и мрмља „Па да, јесте“, а кад из ранца окаченог о наслон столице извади мобилни, каже наглашено љубазно: „Много вам хвала. Задржала сам се, видим, дуже него што сам планирала, што потврђује...“

„Чамци за Нови Београд возе до десет.“

„Знам, али и ово је више него довољно. Надам се само да вас нисам превише намучила.“

„Нисте ме намучили, мада, искрено, ја баш нисам склон сећању. И, још искреније: разумем зашто сте изабрали тај рад, разумем и да се подаци скупљају тако како их ви скупљате, разумем и зашто су вас упутили на мене, али не разумем – зашто сам пристао да о томе говорим. За вас је све то о чему сам причао прошлост, ви сте заправо овде у музеју, али ја, видите, ја не сматрам да сам музејски експонат.“

На девојчиним уснама образује се танак осмех, а поглед јој одаје да са извесном стрепњом очекује наставак.

„Овом сплавом су се дивиле многе лепе жене, али оне нису долазиле овамо из научних разлога. А сада ми ова справица на столу поручује да за вас не постојим другачије него као сведок историје. Па се питам – зашто ли сам на то пристао? Да бих дао допринос науци? Био укључен у истраживање у коме, тако смо се, зар не, договорили, нећу бити поменут по имену? Или зато што сте толико лепа да сам своју причу искори-

стио као могућност да вас гледам? Не хватајте се за ту торбу, драга девојко, ништа вам нећу учинити, само покушавам да формулишем оно што ми је на уму и што је за мене важније од читаве досадашње приче. Као накнаду за мој напор присећања тражим од вас само мало стрпљења. Дакле, од поменутих мотива, најближи сам трећем, али у варијанти коју бих волео да прецизирам."

Пошто заћути, гледа како се платформи сплава приближава први од неколико таласа које је изазвао пролазак глисера, а кад се љуљање и чегртање ублаже, наставља: „Мислим да сам очекивао да ће овај сплав пробудити у вама пријемчивост за дух, укус, инвентивност онога који га је начинио тако лепим и тако погодним за уживање у лепоти. Пријемчивост, интересовање, шта год, у сваком случају нешто што ће ме учинити видљивим. А ја, ето, и даље верујем да кад постанем видљив постајем и привлачан."

Кратак и натегнут смех одбија се о девојчино затворено лице. Њене руке се поново примичу ремену ранца окаченог о наслон столице.

„Не претите ми, молим вас, тим ранцем. Ево стижем до онога што хоћу да кажем: ви настојите да сазнаете како је Београд летовао на сплавовима у другом делу прошлог века. Прошлог века: речито да речитије не може бити! Али хајде да посматрамо ствари овако: увек су постојали људи осетљиви на лепоту, лепоту сваке врсте. То је, је л' тако, неоспорно. Неоспорно је и да ово место на коме смо омогућава уживање у лепоти. Мислим да можете да се сложите с тим да однос према лепоти, стваралачки и уживалачки, успоставља континуитет у коме деценије ништа не значе. Право на припадање том континуитету мени даје колико

овај сплав, чију лепоту видите, толико и интензитет уживања који осећам посматрајући линију вашег врата и ваших руку, а пошто то не можете да видите, ја вам то овим путем саопштавам. Завршио."

Девојка гледа у нокте шаке коју полускупљену држи на крилу, а затим полако подиже главу, али кад погледом дотакне диктафон окреће се ка домаћину, а на њеном лицу, дотле без мимике, појављује се питање.

„Сасвим ми је свеједно да ли је снимљено или није“, одвраћа он, продорно је гледајући. „Важно ми је једино да ли ћете сачекати да из оног бара, коме сте се дивили, донесем боцу коњака да бисмо наздравили тренутку кад сунце дотакне крошње Аде Мећице. Величанственом тренутку, можете ми веровати. А то ће се догодити за... за тачно дванаест минута."

Девојка се на трен осврне ка Мећици, али онда склапа нотес а диктафон подиже са стола и приноси ранцу кретњама тако обазривим да се чини да га краде. Са истом се обазривошћу и подиже са столице. При том нешто говори, но домаћиново лице окренуто ка реци већ се стврдло у израз који поручује да су и искрадање и правдање непотребни – за њега је девојка престала да постоји.

ПРЕДОСТРОЖНОСТ

Спуштају се с насипа у расклиматаном отвореном возилу с платформом ограђеном жичаном мрежом. Један седи за воланом, а тројица стоје у платформи коју тек треба да напуне употребљивим отпадом. Голи су до појаса, у фармеркама подвијених ногавица које

откривају мршаве ноге. Коса им је црна и сјајна, струк танак као у осице.

С њима се и поступа као са осицама: свако настоји да остане на безбедној удаљености.

МЕМОРИЈАЛ

Кружи прича да пред доњим шпицем Аде Међице, око кога је укотвљено неколико сплавова, треба да настане нека врста етно-парка, Сава у малом, случајан али упркос насумичности – у таквом обиљу систем је ионако немогуће применити – репрезентативан избор из бескрајно маштовите савске сплавске архитектуре. Један од сплавова већ носи назив Кућа сећања на Павла Вујисића.

Ако је најавата тачна, и ако се план оствари, део тог парка биће и сојеница угнеждена у крошњу недалеко од шпица Међице, сојеница додуше нова и чврсте грађе али по необичности конструкције налик оној легендарној, првој на Међици, коју је подигао Пеђа Ристић.

Малобројни савременици догађаја које би на овом месту требало оживети слежу раменима. Замисао је лепа, нема шта, и имало би, наравно, штошта да се исприча, али кад човек помисли колико је речи потребно да би се изоштриле и другима предочиле слике што све нејасније трепере под капцима, умори се и пре него што почне. А онда и – одакле почети?

ИЗЈАВА И НАЈАВА

Рени-бунар број 12, као и остали рени-бунари дуж Саве, уз своју основну намену, служи и преношењу порука. Графити којима је ишаран славе Црвену звезду, њене играче и навијаче, ту је и парола отиснута штампаним словима ПРАВДА ЗА УРОША, а у углу бочног зида, наспрам стазе којом се иде уз реку пише: СВАТИ ДА ТЕ ВОЛИМ ЈЕР ТИ ЈЕ ЈАСНО!!!

Порука је не само схватљива, него говори и о ономе што не помиње.

Да би особа којој је намењена – претпоставља се да је реч о девојци, мада би и то могло да се покаже као превазиђен клише – поруку примила, требало би да буде на стази, а туда углавном иду они чији су сплавови негде иза рени-бунара број 12. Сплавови иза рени-бунара број 12 дуго су припадали махом београдској грађанској елити, због чега је тај део обале прозван Стари град.

Изјава љубави на рени-бунару најављује смену која се у изгледу сплавова још не запажа.

ЛОВАЦ НА КРУПНУ ДИВЉАЧ

Излази на платформу сплава, висока, права, у широкој хаљини афричких шара, и док руком прочешљава коврџе на темену гледа преко, у сплавове на обали Аде Међице. Онда се примакне столу и са њега узима масиван двоглед, па ослонивши се боком о наслон столице, приноси двоглед лицу.

КОД КУЋЕ

Летње јутро. Средовечан мушкарац скида с конопца у залеђу сплава две кухињске крпе па, не гледајући ни лево ни десно, иде према вратима кућице а затим нестаје у њој.

Обишао је око кућице а да тога није био свестан. Онда је стајао испред врата и зурио у воду. Чинило му се да је изашао зато што треба нешто да уради, али није знао – шта. Тек кад је зачуо звук аутомобила и међу крошњама угледао плаву мрљу, схватио је да чека: то чека. Још једном је отишао до залеђа сплава, механички покупио кухињске крпе с конопца, па се истим путем вратио и ушао у кућицу.

Пошто је с прага бацио поглед ка сату крај огледала, пришао је прозору и врхом кажипрста размакао завесу. На насипу, Бора се већ поздрављао с псима. Пси су га пратили и док се спуштао до сплава, али су застали испред моста. Кад је Бора ушао у кућицу, изгубили су се међу шибљем.

Док се одмицао од прозора, дотакао је погледом зидни календар. На средишњем листу, после неколико незаокружених, низали су се заокружени датуми: дани од кад је нестала Гара, а Бора с њим престао да говори. Евиденцију је почео да води после прве недеље ћутања, а сад се већ ближио крај трећој недељи. Премда то и није било право ћутање. Разговарао је с Бором и даље, као што је, знао је, и Бора разговарао с њим, једино што су то радили у себи, свако на свом сплаву. И сад је – пошто је, већ ритуално, поновио да он Гару нити је био стварно усвојио, нити је

могао да зна да ће, кад је врати на обалу, нетрагом нестати – препричавао Бори како је провео ноћ: музика је престала у поноћ, а како је комараца једва и било, лако је заспао. У пола три се, међутим, пробудио због патролног чамца који се мувао горе-доле. Зато је сад уморан.

Досада и горчина нису биле за помињање.

Изненада се поново јавио осећај да треба нешто да уради. Кружио је погледом по кућици, а кад је стигао до кревета, сетио се да треба променити постељину. Што није било оно што је покушавао да дозове у свест, али јесте била ствар на коју се накањивао данима. Како није знао шта би друго, скупио је снагу да ту постељину најзад промени.

Торбу с прљавим вешом пребацио је на таванче, задовољан тиме што њена тежина није налагала скорри одлазак у Београд. Утом се зачуло тихо бректање мотора. Спустио се с мердевина, угледао у сат, пришао вратима, одшкринуо их и сачекао да му у видно поље уђе чамац који је пловио низводно.

Човек у чамцу учинио му се познатим, но за неког одомаћеног на Сави возио је преблизу сплавовима. Кроз који трен постало је јасно да вози тако близу обали зато што погледом претражује воду око сплавова. Кад је чамац прошао, отворио је широм врата, али није изашао на платформу, већ се само мало нагнуо напред, знајући да ће угледати Бору који са свог сплава такође прати удаљавање чамца.

Бора је заиста био на платформи и гледао за чамцем. Истовремено је и мењао место саксијама под прозором. Не уме да стоји мирно, промрмљао је посматрајући Борине дугачке, поцрнеле руке. Не уме и то ти је.

Тек што се Бора повукао у кућицу, зачуо се звук још једног мотора.

Извиривши мало више, погледао је узводно и угледао Милетов чамац како се одваја од платформе сплава и креће својом устаљеном јутарњом путањом. Са Милетом такође није говорио, али је то била уобичајена свађа, изазвана трвењем око практичних ствари и орочена на два-три дана. Ни те свађе нису значиле прекид разговора вођених у себи, мада су значиле одсуство набавки с Новог Београда и информација о догађајима на реци. А без тога, дуже од два-три дана није могао.

Најзад се одмакао од врата, пришао огледалу и протрљао се по бради, при чему је гласу који је наређивао бријање одговорио да је за данас доста, променио је постељину. Затим се предао посматрању свог лица: јесте било бледо и помало надуто, и јесу образи били мекши него раније, али је, чак и осуто седим чекињама, то ипак било лепо лице. Посебно кад би се смешило, као што се сад смешило при помисли на то да се он и Бора заправо одмарају један од другог, неко време се, ето, одмарају као што се на дугим турама два планинара повремено одвоје и ходају сами, али држећи се на оку. И зато је, Боро, казао је огледалу, без везе што причаш како сам признајем да не могу више да живим ни са женама ни с мушкарцима, а ускоро нећу моћи ни са самим собом. Причаш, Боро, наравно да причаш, јер то већ увелико кола по Сави... А то је шала, Боро, штос. И уосталом – важи за тебе колико и за мене.

С насипа је изненада одјекнуо лавез, кроз који се пробио звук аутомобила. Пришао је прозору у кухињској ниши и погледао навише, а кад су насипом

прошла непозната црна кола и, одмах потом, сребрни цип, усмерио је поглед ка сату и рекао Бори: Нешто се догађа. Ноћашње патролирање, па онај човек у чамцу, видео си и сам, па ово двоје кола. А тек је пола осам.

Бора овог пута није изашао на платформу, али се завесица на његовом бочном прозору померила у страну.

Па ништа, изговорио је не знајући да ли говори наглас или у себи, онда Миле. Мирење по хитном поступку. Што је значило да ће Милета, кад се буде враћао с Новог Београда, сачекати на платформи и показати му на џезву и шољице на столу. А онима који то виде, рекао је сад већ свестан да говори наглас, ваљда ће доћи из дупета у главу да постоје ситуације које напросто захтевају да се прекине с дурењем.

Поглед на сат показао је да би требало да стави џезву тек за двадесетак минута, те је сео на столицу крај плинске боце и почео да чека. Са столице се кроз отворена врата видела река по којој је узводно пловила патка с три пачета. Десни прозор урамљивао је рачвање стуба Бориног сплава и врх мреже за љуљање коју му је он поклонио, а леви – присно познат шпиц Аде Међице. И премда је и даље осећао притисак умора, и досаде, и горчине која се граничила са очајањем, разазнавао је помаљање нечег сасвим налик срећи. Био је са својима, био је код куће.

УВЕК МОЖЕ БОЉЕ

Заваљени у лежаљке на платформи сплава и с кафом надхват руке, обоје читају новине.

Кад крај њих полако прође пасара из које се шире мазни звуци старог шлагера, он спусти новине, мало

зури преко руба наочара, па се, не без напора, подиже из лежаљке и улази у кућицу. Кроз неколико тренутака из кућице се разлегне мек инструментал.

ГРАНИЦЕ ИСТЕЗАЊА

Базичан савски „комплет“ чине сплав с кућицом и чамац привезан за сплав. Варијанте тог базичног модела су безбројне, од класичне – невелика кућица с голом платформом и чамац с мотором од највише осам коња – до незамисливог обиља индивидуалних решења, како у конструкцији кућице и садржају платформе, тако и у адаптацији пловила.

Проширен комплет обухвата екстензије на обали, које су деценијама биле ограничене на сто са клупама, евентуално покривен надстрешницом и претворен у павиљончић, и, кадкад, зидани роштиљ или малу шупу. Подразумева се да су те екстензије део приватног поседа, али пошто се само подразумева, неко то игнорише па седне за сто на обали, спреман на свађу уколико буду хтели да га одатле отерају. Сплавови су нечији, а обала је ничија и свачија.

То што је социјално раслојавање од појединих сплавова начинило палате, уз које није привезан чамац него јахта, концепт комплета још некако издржава, али на екстензијама у виду бетонске терасе или власти тог игралишта за децу, са све песком, клацкалицама и љуљашкама – пуца. Ту више нема подразумевања.

Готово са сетом гледа се у све ређе старудије избачене на доскорашњу ничију и свачију обалу.

ЦРНА ХАЉИНА

Седе у хладу надстрешнице сплава, а с обзиром на разлику у годинама и сличност њихове заобљене грађе, вероватно су мајка и ћерка. Повезује их и то што су обе у одећи каква се у летње подне обично не носи на сплаву: жена је у црној хаљини кратких рукава, а девојка у равној сукњи и затвореној загаситој мајици, што би могло да буде и облик црнине. Седе ћутећи, обе једним лактом ослоњене о сто. Док је жена непокретна и зури преда се, девојка је савила главу и куцка прстом по тастатури мобилног.

Објашњење које ми пада на памет нема других упоришта до те могуће црнине, али га одмах прихватам: удовица са ћерком. Када се жена изненада нагне и погледа низ реку, а затим устане и уђе у кућицу, застајем на обали и, правећи се да нешто тражим по ташни, ишчекујем потврду своје слутње.

Сплаву прилази чамац у коме су два старија мушкарца. Пошто привежу чамац, искачу на платформу сплава па се, помало круто, рукују с девојком која је устала да их дочека. То би могла бити потврда моје слутње, али – зашто се удовица повукла у кућицу? Недумица траје само трен. Повукла се јер за мужевљево смрт умногоме окривљује друштво с реке. На столу под надстрешницом нема ни чаше ни флаше, а како девојка не позива придошлице да уђу у кућицу, нити жена из кућице излази, сва је прилика да нису дошле да примају саучешће. Пре ће бити да гледају шта са сплава треба однети пре него што га понуде на продају.

Настављам стазом, али непрекидно се осврћем. Јер – шта бива с причом ако угледам жену како се, пресвучена у нешто шарено и комотно, срдечно здрави

са гостима, док ћерка прелази мост, хитајући ка колима која ће је вратити обавезама радног дана? Откуд, онда, црна хаљина? Одевена због сахране с које је ћерка довезла мајку на реку? Да ли баш сахране? Зашто право на реку?

Навика да у свему видим знак уме да буде мучитељ.

ВРАНА МУ ПОПИЛА МОЗАК

„... требало да пази, не износи се месо врани на изволте“, каже док на ивици стазе чека да прођем. „Шта је батак за ову, види је само кол'ка је!“

Његов саговорник гледа ка црној птици повијеног кљуна која стоји на неколико корака од стазе. „То је врана, а не гачац?“

„Ко би га знао. Ал, све ти је то исто. Звери. Не каже се тек-тако...“

ЉУБАВ

Док се друштво окупљено око стола смеје и надвикује, она стоји крај судопере монтиране уз руб сплава и ћутке, полако и предано, пере судове.

Пријатеља који му је дошао на ручак познаје деценијама. Раније га је веома волео, сад га и воли и мрзи. Пријатељ се сам позвао и најавио гошћу из Цириха која би да се подсети Београда своје младости.

Доводећи је на сплав једне од савских легенди, одуживао се за њено гостопримство.

Гошћа је била дотерана и још бујна бринета, веома причљива. С њом је стигла и њена другарица, мршава и ћутљива, али она није гасила цигарету. А њему је дим цигарета почео да смета чак и на отвореном.

Вино се пило темпом који га је уплашио; иако су залихе на сплаву биле поприличне, нису биле неисцрпне. То је изгледа било на уму и његовој жени. Попила је, да наздрави гостима, само малу ракију, а онда прешла на киселу воду.

Показало се да гошћи из Цириха није потребно ишта причати – она је њима причала о чувеним сплавовима на „оној Ади које више нема“ и својим „другарима“ у које је убројала сва познатија савска имена. Зачудило га је што у именима и називима кафана није грешила – испрва му се учинила знатно млађом – но приче су јој биле дуге и без поенте, па их је слушао једва савлађујући зевање. И поглед његове жене блудео је по реци. Лице његовог пријатеља претворило се пак у безизражајну маску. Схватао је да то значи: Знам, али дугујеш ми да ово истрпиш. Можда му је и дуговао, а можда и није. Њихови рачуни ушли су у ред великих бројева у којима ситне разлике нису биле од значаја. А врућина је том поравнавању додатно умањивала смисао.

Сећања на давне проводе на Ади пажљиво је слушала једино мршава пријатељица гошће из Цириха. За шта, помислио је ослободивши стомак стега кошуље, нису морале да долазе на његов сплав.

Брбљива гошћа ућутала је тек кад је изнет ручак. Није јела рибу. Та могућност му је, разуме се, пала на памет док се с женом договарао шта ће да спреме, али

претпостављао је да пријатељ рачуна на његов рибљи паприкаш, о коме су се на Сави испредале приче. А да ће по оваквој врућини уз паприкаш, над којим се онолико знојио, понудити још нешто, то је, поручио је погледом пријатељу, напосто безобразно очекивати.

Гошћа из Цириха рекла је да она лети за ручак поједе само салату, мршава гошћа је паприкаш хвалила превише, пријатељ премало. И њему се чинило да је маснији него што треба, па и љући: као да је упио сву озлојеђеност што мора да га припрема. Његова жена је међутим појела пун тањир, и чак га омазала хлебом, а на њеном смиреном лицу није се појавио никакав знак који би говорио да с паприкашем, или расположењем за столом, нешто није у реду.

Лубеница охлађена у кофи закаченој за сплав изазвала је нове успомене гошће из Цириха и опште похвале. Што је, по њему, био и прави тренутак за крај посете. Уместо тога – отворена је нова флаша вина.

Најзад је и мршава гошћа почела да прича. Била је метеоролог, и то што је причала било је занимљиво, али ипак не толико да савлада његову све јачу жељу за сном. Остварење те жеље изненада је постало могуће кад је на сплав свратио један забаван пар из комшилука, те је атмосфера нагло живнула. Док је чекао згодан тренутак да се уз неку шалу повуче у кућицу, његова жена изнела је лонац топле воде, пришла судопери на крају сплава и почела да пере судове. Прала их је полако и темељно, прво чаше, па тањире, па есцајг, па шерпе, а кад се све што је било у левој прегради нашло у десној, сагла се, захватила кофом мало Саве и излила кофу на брег обавијен сапуницом. Потом је судове с којих је спрана пена савесно испирала водом из канистера монтираног над судопером и враћала у леву преграду.

Лепо је то радила, одао јој је у себи признање. И њене ноге, које је откривао истегнут шорц, биле су лепе, а њена кожа коју је могао да осети под дланом била је баршунаста и савршено чиста, без иједне флекуце и младежа. Расанио се није, али је мрзовоље нестало. А кад је његова жена преко десне стране судопере поставила даску, и по њој поређала опрани есцајг, па се мало одмакла, задовољно погледала посуђе што се цакли на сунцу, а онда и у њега, као да га позива да учествује у њеном задовољству, тихо је јекнуо.

Кад се поново осврнуо ка друштву за столом, поглед гошће из Цириха поручио му је да јој није промакла љубавна сцена.

ВАРИЈАЦИЈЕ

С прамца одјекује Карузов глас, на тренутке прошаран пуцкетањем. Онда прамац престаје да буде прамац брода и постаје прамац Мале Аде, а палуба се претвара у терасу сојенице под којом се рачва Сава. С терасе се спушта дрвено степениште крај кога стоји кувар. Иза куvara постројено је неколико келнера у црним прслуцима. На крају тог низа стоји онижи мушкарац осмехнутих плавих очију и толико густих трепавица да се, извијајући се, мрсе. Он је благо наклоњен, а тај наклон, који креће у струку, савршено прецизно укошава његово тело: да је милиметар дубљи, био би понизан, да му недостаје милиметар, не би одражавао поштовање према титули и угледу госта. Гост то уме да цени, као што уме да цени и љубав према Карузу, па гура крупну новчаницу у џеп на прслуку наклоњеног

човека, каже му нешто што почиње са „Сењор Рацо“, а онда се, упућујући неодређен осмех негде у ваздух, што по свој прилици представља опраштање с гласом божанског певача, спушта ка понтону, где га чека чамац. Но, чамац опет постоје брод. Док се гост, сад у белом ланеном оделу, пење на палубу, његово лице добија црте Клауса Кинског, а Карузов баршунасти тенор се с палубе шири према обалама Амазона.

Слике се стапају, сећања мешају с туђим имагинацијама. Свеједно. Слушати Каруза над ширином воде увек је и свуда – исти доживљај.

ТРАЈАЊЕ

Откад памтим, стазу је на том месту оивичавала ограда од шибља које цвета љубичастим цветовима. Била је поткресана уредно, премда без превелике педантерије. Како се то шибље зове, нисам се потрудила да сазнам.

Испод ограде, као и узводно и низводно од ње, били су сплавови виђенијих људи, виђених у граду или виђених на Сави, у сваком случају људи чија су се имена знала. Тих људи више нема. Нема ни многих од њихових сплавова – распали су се, или су продати и превезени на неко друго место. Ограда је, међутим, и даље где је била, цвета љубичастим цветовима, чак је и даље поткресана на исти начин: уредно, без превелике педантерије. Можда би јој требало сазнати име.

О ЛЕПОМ МИ ПРИЧАЈ

На њему је све било велико, и стомак, и шаке, и колена, али пре свега велика му је била глава и сви њени делови – очи, нос, уши. Надимак Главоња од тога је вероватно и потекао, мада је с временом све више означавао неку другу големост, која је људе привлачила као магнет. У кафану на његовом сплаву долазило се на терапију и поклоњење.

Слушао је ћутке, а и оно што би рекао није се увек разумело: и пре него што је изгубио зубе прилично је шушкао, пиће је додало своје, самоћа уз реку остало. Лице му је пак било живо, речите мимике, а смех звонак.

Кад му се то што слуша не би допало, поручио би то прво мимиком, а ако тиме не би зауставио оног што пред њим жучно ређа преваре, подметања и отимачине којима га живот засипа, прекинуо би га разговетним: „Зајеби с тим! То знам. О лепом ми причај.“

О лепом је, на најдиректнији начин, причала и сличица насликана на зиду сплава, над столом крај врата за којим је обично седео: плава река, зелене обале, сунце на заласку. Са места у светском гледалишту које је за себе изабрао, он је тај приказ посматрао уживо.

ЗАМИСЛИ РЕКУ У СМИРАЈ ДАНА

На платформи сплава две девојке рашириле су простирке и наместиле се у положај лотос. Исправиле су витка леђа, надланице ослониле о колена, шаке от-

вориле према небу, а по држању глава окренutih ка сунцу, чији је жар угасила измаглица Новог Београда, рекло би се да су већ заклопиле очи и препустиле се упутствима о медитацији.

Пред њиховим заклопљеним очима Сава, испружена у свој својој ширини, демонстрира чудо претапања бисерносиве у непрекидно нове и све дубље нијансе ружичасте. А како је управо куцнуо час кад се гасе мотори и препушта матици, ка Ади Међици лагано клизи разнородна и једино слашћу уживања повезана дружина чамаца, бродића, јахти и катамарана.

ПРЕД ЗОРУ

Човек неуредног изгледа прилази капији моста, али се изненада окреће и журно враћа у кућицу на сплаву. Успут обара ногом некакву конзерву, што не примећује. Конзерва се котрља и пада у воду.

Док је стајао над реком, уживајући у олакшању и с присним мирисом мокраће у носу, трудио се да се не разбуди више но што треба за безбедан повратак до кревета. Тек што је почело да свиће, те се надао наставку спавања.

Ритуал јутарњег мокрења предвиђао је да, док мокри, овлаш пређе погледом по сплавовима узводно од његовог, речној матици, другој обали и небу, и да тек при истресању погледа наниже, чиме би се цела радња завршила на устаљен начин.

Кад је спустио поглед, видео је да под површином реке плута нешто тамно, прилично велико и очиглед-

но закачено за решетку сплава. Кроз титрање воде на том тамном разазнавало се и нешто беличасто, а кад је схватио да су то слова, схватио је и да су под њим надута леђа спортске јакне. Напрегнувши вид, разабрао је и да се из клобука јакне издваја један крак, на чијем је крају, дубље у води, било нешто светло. Шака!

Опсовао је, па се одмакао ка кућици, погледао лево и десно, затим се поново примакао ивици сплава и поново опсовао. Најјасније од свега осећао је бес: како сад да настави да спава? А спавало му се, одједном, готово болно.

За његов сплав се претходног лета закачила цркнута овца. Језиво је смрдело док ју је чакљом одгуривао и уз тешку муку успео да одвоји од решетке. И другима би се за сплав закачиле лешине животиња, а неко време причало се да река носи и лешеве људи, прекланих, чак и трупла без глава. То је, међутим, било давно, а ни тада, ни касније, није чуо да се икоме за сплав закачио људски леш.

Да је био дан, да је знао да је неко од комшија провео ноћ на сплаву или да му се бар није толико спавало вероватно би, говорио је после себи, поступио другачије. Овако – ушао је у кућицу, дохватио чакљу која је стајала иза врата, изашао на платформу и с телом у тамној јакни извео исто што и са овцом. Било је чак лакше. Већ другим притиском чакље одвојио је тело од сплава. Нестало је бешумно, у ваздуху није било ни трага задаха.

Вратио се у кревет, покрио преко главе и чекао сан или коначно буђење. А кад је, нешто касније, осетио да је будан, издигао се на лакат и кроз врата која су остала отворена видео да је супротна обала под сунцем. И без гледања на сат знао је да је прошло седам.

Изашао је на платформу, обазриво пришао месту с кога је мокрио и погледао у воду. Затим је обишао цео сплав, зурећи у воду и тамо где је било немогуће да се трупло закачи, као и ка сплаву низводно од свог. Онда је донео дурбин и дуго претраживао реку. Најзад се обукао, упалио транзистор, отворио флашу пива и сео за сто, спреман да чека вести. Тек после извесног времена сетио се да на станици коју на сплаву слуша не емитују вести. Неко време је окретао дугме на транзистору и хватао комаде говорних емисија, мада му је било јасно да се у вестима не објављује то што очекује да чује.

Пред очи су му се стално враћала слова на јакни, угласта, латинична, слова на јакнама какве носе млади. Мада није сматрао да пије толико да му прете халуцинације, и мада помисао да је тог јутра халуцинирао није била нимало утешна, готово је прижељкивао да је оно што се пред зору догодило било халуцинација.

Изненада је угасио транзистор, ушао у чамац, упалио мотор и кренуо низводно.

Возио је полако и ближе сплавовима него што је икада возио, али премда је пиљио у воду пред сваким сплавом, слутио је да тело у тамној јакни неће моћи да види из чамца, све и да се поново закачило. Требало је тражити другачије знаке: неког ко са ивице сплава зури у воду и ко ће можда замлатарати рукама и позвати га да приђе, групицу људи на обали, полицијска кола или кола хитне помоћи – тако нешто.

На сплавовима до Аде Међице није видео никог, иако су на неколико кућица врата била отворена. Наспрам Аде Међице понеко је седео за столом крај врата, али спокојно, као што се на свом сплаву седи

изјутра радним даном. До Љубице – одредио је. Ако се негде зна шта се догађа на реци, зна се тамо.

Код Љубице је било затворено.

Пристао је недалеко од понтона, а пошто је на средини реке угледао чамац који је долазио са новобеоградске стране, решио је да га сачека. Чамац је стигао празан, али су са обале ка понтону хитале две жене. Било је нечег иритирајућег у томе што чамац никог не довози, него одвози: као да се вест ширила, уместо да јој стигне разјашњење.

Враћао се полако, више гледајући ка матици. Из воде је понегде извиривало грање. С напором је маневрисао око неколико већих грана, али за њих није било ништа закачено. Потом је дигао руке од тражења и продужио ка свом сплаву, да би, чим је стигао, отворио флашу пива.

Како је тог преподнева намеравао да офарба врата нове оставе, кроз извесно време успео је да се натера да изнесе на платформу неколико конзерви боје. Четку коју је тражио није, међутим, могао да нађе.

Кад се затекао како седи за столом и отвара нову флашу, није знао да ли је уопште почео с фарбањем или није. Прекид филма могао је бити одговор на оно што се пред зору десило, али у помисли да је халуцинирао сад није било никакве утехе. Спустио је флашу на сто и одгурнуо је ван дохвата руке.

Укључио је мобилни и упиљио се у њега. Док је зурио у телефон, питајући се кога да позове, зачуло се гакање. Кад је скренуо поглед видео је да се сплаву приближава неколико патака. Покушао је да међу њима разазна Дачу, како је звао младог мужјака који се понекад пео на његов сплав, намамљен издробљеним хлебом. Помисао да би му највише користило да поразгова-

ра са Дачом била је на трен смешна, али му се онда пред очи испречила слика тела која се ваљају блатним мутљагом док око њих кроз пригушену зеленкастожу-ту светлост круже рибе: немо зевају, тамне и све веће.

„Ја не халуцинирам“, казао је управљајући поглед ка чамцу крај сплава, „не халуцинирам ни сада, нит сам халуцинирао јутрос, нити сам икад халуцинирао. Видим чамац, и знам да је то мој чамац“.

Пошто је устао од стола и ушао у кућицу наредио је себи да направи кајгану с луком. Није осећао никакву глад, али кајгану с луком је волео. Исецкао је лук, задовољан прецизношћу с којом је то извео, и с тигањем у руци кренуо ка боци за плин. Тад је угледао чакљу. Стајала је крај врата, али не на страни где иначе стоји, већ ослоњена о преграду импровизоване кухиње. Страх од халуцинација тиме је био преброђен, но сад је у рукама поново осетио слаб отпор тела у које је гурао чакљу.

Требало је отићи са сплава. Покупио је неколико ситница, убацио их у џепове, затворио прозоре и закључао врата кућице, а док је на мостићу откључавао катанац металних вратница, схватио је да не зна да ли је упалио плин или није. Упутио се натраг и нехотице оборио конзерву боје. Конзерва се котрљала по платформи и пала у воду. То није чуо, пошто је, стојећи пред вратима кућице, зајецао.

ДВОЈЕ

Стигли су до сплава малим чамцем, налик љуски ораха. Маневар пристајања извео је он, висок, плећат,

у годинама које се за мушкарце зову најбољим. Кад се вода примирила, на платформу је избацио штаку и уз много покрета извукао се из чамца. Онда се окренуо, пружио руку и помогао њој, ситној и потпуно седој, да изађе из чамца. Она је то учинила прилично вешто, мада уз ослањање на танак црни штап.

О орах њиховог чамца су се, мора бити, сломили многи зуби.

ПЕЧЕЊЕ ЦАКА ПАПИРИКА

Да би се негде напољу испекао џак паприка није довољна само пећ са одговарајућом плотном. Потребна је и столица на којој ће онај ко пече паприке сести да предахне, а како то обично није и особа која одржава ватру, потребна је још једна столица за лажача, а уз њу, наравно, још неколико столица за оне који им праве друштво, и то што удобнијих столица, јер ти што праве друштво сасвим извесно олакшавају извођачима посао, па није ред да се људи жуље. Више се него подразумева да је потребан и сто на који ће се одлагати печене паприке, и то што већи, јер на њему треба да буде места и за мезе и пиће, којима ће извођачи и посматрачи да се крепе, али и за скицен-блокове по којима ће, да утуцају време, цртати поведена деца. Џак паприка се, наиме, пече кад је породица велика, а велика породица у природу увек поведе понеко дете.

Поред ватре је, то не треба наглашавати, у рану јесен врућина, и човек се зноји, па је добро да надхват руке буде неколико боца воде, уосталом неопходних оном

ко пече паприке да би руке ослободио лепљивог сока, а то онда значи да је потребно да уз уобичајен прибор буде и неколико кухињских крпа и бар један пешкир. Стварима које можда нису неопходне, али су од велике користи, припада млатилица за муве, која у овом случају служи растеривању пчела, пошто нису људи једини открили сласт печених паприка, а добро дођу и дневне новине, чија је намена вишеструка – пресавијене, и оне служе растеривању пчела као и додатном расхлађивању, а кад се отворе у њима се нађе понешто занимљиво, што није без значаја, јер каква год да је ватра, печење џака паприка ипак траје.

Ако сам добро видела с насипа, а мислим да јесам, друштанце што је једне септембарске суботе пекло паприке на обали Саве имало је све што треба.

ПОЗОРНИЦА БАЈКЕ

На делу обале на коме се шетач већ удаљио од уобичајене руте, с неколико горостасних стабала спуштају се, све до земље, слапови пузавица и повијуша. Зелена мрежа захватила је и горње гране, те је ту увек дубок и влажан хлад, а стаза се сужава, стиснута високим растињем. Зраци светлости стоје у ваздуху као стубови, папрат незнатно подрхтава, негде нешто прхне, негде пригушено заштекће.

Док туда пролази, шетач се не само пропорционално смањи него у њему и оживи дете.

НИШТА ПРИРОДНИЈЕ

Иде насипом и плаче. Одевена је спортски, мада маштовито, чврсте је грађе и препланула, коса јој је кратка, а лице мило. То све видим кад се, попевши се на насип, затекнем готово пред њом. Пошто ме је угледала, главу окреће на другу страну, али њена рука издајнички прилази образу.

На целом насипу, и иза ње и у правцу у коме иде, нема никог, те ми је јасно да се препустила сузама рачунајући на усамљеност. Али, већ сам на насипу и нема начина да се не мимоиђемо.

Знам да би требало да и ја окренем главу на другу страну, но ипак је гледам, спремна да понудим помоћ. То примећује крајичком ока, јер се изненада окреће па, с покушајем смешка, каже: „Не, ништа... Нешто лично“.

„Онда у реду“, одвраћам. И стварно сам умирена.

КРОЗ ШУМУ

Није увек лако погодити где је главна пречица што, пресецајући шуму, повезује савску обалу Аде с језером на макишкој страни. Ако за њу питате, и наиђете на упућеног, нагласиће да треба ићи само том стазом, а не неким од путељака који ће завршити у шипрагу, и да треба пазити: у шуми има свакаквих.

То знате. И виђали сте свакакве, и слушали сте приче о њима. Понешто је прича увећала, а понешто није успела да пренесе.

Један од њих, у причи коју ја неуспешно покушавам да саставим, седео је на обореном деблу што је негде на средини шуме препречило пут. Издалека га нисам приметила јер је био у маскирној униформи, а маскирне униформе и службе томе да што дуже остану непримећене. Кад сам га разазнала, била сам на двадесетак корака од дебла на коме је, зајахавши га, седео. Откриће је било непријатно, али се нисам зауставила да не бих, показујући страх, изазвала нешто још непријатније.

Попуњавање слике коју сам састављала од муњевито начињених снимака фазно је гасило моју способност реаговања. Човек је био проћелав и зарастао у браду, седео је погнут над нечим што му је било у крилу, а у руци је држао нож. Блокада ме је најзад целу обузела, поштедевши једино ноге. Оне су наставиле да корачају, ступајући стазицом која је обилазила оборено дебло, па су избиле на земљани пут прекривен утабаним сувим лишћем. Страх више нисам осећала, јер у потпуној отупелости нисам осећала ништа, нисам ни чула ништа, а видела сам једино траку земље пред собом за коју сам се погледом држала као за уже. И кад ми се видик проширио и обухватио стабла што су се левкасто размицала, а затим и све већи комад асфалтног пута на који је пречица избијала, нисам била у стању да осетим ни олакшање, ни радост.

Сам догађај не би био необичан да није једне околности. Испрва сам мислила да сам, пошто сам угледала нож у човековим рукама, везала поглед за стазу којом сам, у глувој тишини, ишла као кроз неки ходник зелених зидова. Кад сам, међутим, препричавала сусрет у шуми, показало се да знам да се човек на деблу кратко поигравао ножем дугачког и уског се-

чива, вртећи га међу прстима, да је потом, кретњом набадања, нож спустио ка конзерви у свом крилу, а онда га, с комадићем ружичастог меса на врху, принео устима. Што доказује да сам, обилазећи дебло, ипак скретала поглед ка човеку на њему. А ако ми је, дакле, накнадно искрснуо пред очима призор који, док сам у њега гледала, нисам видела – како ћу знати шта сам све видела, а да то још не знам?

СА ЗНАЧЕЊЕМ ИЛИ БЕЗ ЗНАЧЕЊА

У последњем зиданом ве-цеу у зеленом залеђу Савског језера затичем на импровизованој полици крај умиваоника неколико украсних гумица за косу, боцицу креме за сунчање, наслагу шарених часописа и књигу похабаних корица: *Гордост и њепрасуде*.

Нађене ствари? Личне ствари?

НЕКА ГРЕШКА

„Шта је оно тамо?“ – пита танак женски глас који ми допире с леђа, истовремено са зујем ролера.

„Фазан. Види стварно: фазан“, одговара мушки глас, уз благо гребање точкића о асфалт, које сведочи о успоравању.

„Зар фазан није некако... лепши?“

Док возе крај мене, видим да питања поставља вижљаста девојка, а да су намењена мушкарцу који јој је, судећи по сличној, издуженој фигури, вероватно отац.

„То је женка. Оне су такве, а мужјаци имају на врату ону лепу огрлицу.“

„Мужјаци? Без везе.“

ПАН

Онижи мишићав мушкарац у фармеркама и клонпама иде путем, помало клатећи торбом. Увојци кратке, златасте косе овичавају његово високо чело, а његово лице с трагом година одаје да у себи води жив разговор.

Јављали једни другима, па да, како би се иначе тол'ки окупили. Да је било краће не би вредело, не, зезнули би се... И дуже сам можда могô, шта знам. Али тешко се дише. Шта су оне рупице у најлону, ништа. А и све стрепиш да се не појави неки кретен... Стрепиш, наравно. Није то Кнез Михаилова, да станеш на сандук, укипиш се и крај. Па добро, јасна ствар, да може лако не бисмо ми били први. Океј, океј. Ал' једно је смислити, а друго стајати го на пању, па још увијен у онај најлон. Е, па да! Не, Малиша, ти само мислиш да знаш, али не знаш. Зна Тале, а и њему је била прпа.

Шта ће да се види на фоткама, то не знам. Тале је у почетку још и могô да слика, ал' после, разуме се, није... Људи стоје заклоњени, најнормалнија ствар, зато и служи шума.

Тај Тале је скроз супер. Познаје терен, познаје људе. И пањ који је нашô бољи је од оног што смо га ми изабрали. Ма не, онакав је какав си 'тео, можда и виши, ал' лакше се попнеш, и можеш нормално да стојиш.

Без Талета, не би могло. Ма какви! Одма' сам ти рекô – ја ову шуму не познајем. Јер да је познајем, не би ни пристô... Јесте, Малиша: 'оћу све што замислиш, ал' да се бламирам пред мојима – то нећу. Како нисам могô да се избламирам?! Разапнеш кишобран по оваквом дану... Ма добро, кишобран – није кишобран, свеједно, ал' је л' личи на кишобран? Личи, наравно. Па да.

У, баш врућина! Тамо није било тако, стварно није... Само – да нисмо сачекали да ово мало за'ладни, не би' издржô. Ма какав 'лад, под оним дрвећем је кô под поклопцем. Па казô је Тале... А онда још и најлон. Липтао зној из мене. Да, знам да мени зној одлично стоји – само се ти зајебавај...

Ма не кукам. Уопште не кукам. Било је – бомба! Поновио би' то још сто пута, сутра ако 'оћеш. Добро, у реду, није то да се ради серијски, разумем све, ефекат изненађења, наравно да капирам... Поновићемо ако поновимо, твоје је да кажеш.

Ал' јесте: ради! Нисам веровô, признајем. Блесаво ми било, коме да не буде блесаво. Ма јасно да без најлона није могло, а да без кишобрана није могô најлон. Океј, све океј. И тачно – не лепи се, може да се дише, кол'ко-тол'ко ал' ипак може, комараца нула. А било их је... милијарде. Ни пет минута не би' могô да стојим без најлона. Ма какви, ни минут. А кад се чешеш, не ради, јасно...

Све си ти то, мали мој Шане, лепо смислио, и свака теби част, али ти седиш у салонцу, листаш те твоје књиге, 'лади те клима, виђаш ког 'оћеш, ког нећеш не виђаш... Тако, наравно, све може. Ал' на терену, е па извини. Да се један насмејô, све би скењô. Ризик увек постоји, тако је, знам, ал' ти, пиле моје, ниси смео ни да доћеш да гледаш... Ниси могô, ниси 'тео, сад свеједно,

ал' ако мене питаш: ниси смео. Јер је лако могло да почне церекане... Не лако, него... И ја би се, пре, провалио од смеха да видим типа како стоји на пању, и још раширио кишобран... Па шта ако је грађен кô шумски бог! Има богова по плажи кол'ко 'оћеш, ките им кô лопате.... Добро, бре, не говорим ти ја против себе. Први ја волим што мислиш да мом телу не смета ни најлон ни кишобран. Је л' уметност, није уметност, јебем ли га – то ви знате. Видô сам само да ради, ради 'иљаду посто. Ја, Малиша, свима говорим – пре тебе сам био теле, с тобом сам постô човек. А сад сам, ево, постô и шумски бог. Ха-ха!

Било ми је лепо, не – стварно, супер ми је било... Много нисам могô да видим, ал' и кад не видиш – осећаш. Престали да дишу. Па да, то је оно што смо причали: поклањаш им своју лепоту, пушташ их да се сладе тобом, дајеш се сваком, како си оно казô: и бедном, и прљавом, и злом. И сви те они истовремено имају. Истовремено, човече, сви они, у истом тренутку, колико 'оће, како 'оће. Е, немој поново да ме палиш, на то си ме и упецô...

АСИСТЕНТ

По рубу шуме, уз асфалтни пут постављено је неколико излетничких столова с клупама и дрвеним надстрешницама, али за тим столовима ретко се седи. Лети су сувише далеко од језера, а сувише близу шуми, њеним комарцима и чудним посетиоцима, док су у остала доба године сувише изоловани од адске живости.

Топло септембарско подне навело је ипак породицу с двоје мале деце да се смести у хлад надстрешнице једног од тих столова. Док отац са старијим дечаком нешто чита, мајка храни млађег кога је посадила на крило. Односно – покушава да га храни, али са slabим успехом, јер се малиша истеже лево и десно, настојећи да се ослободи ограде мајчине руке. Изненада врпољење престаје, а дечаков поглед везује се за лепог дугодлаког пса који каска асфалтним путем. Мајка то користи да у малена уста угура кашичицу, а пошто се покаже да је пас ефикасна помоћ, почиње гласно да га дозива: „Дођи, куцо, дођи, дођи да видиш како наш Павле лепо једе. Све ће он ово да поједе, па ће да порасте, а кад порасте добиће и он куцу. Ево гледај како ће ово да смаже!”

Пас им прилази, зауставља се на пристојној раздаљини и седа, а кад год кашичица крене ка Павловим устима, он се облизне. Биће да је, пре него што је препуштен судбини луталице, већ присуствовао таквим сценама. Ако јесте – колико ли му је болна асистенција коју пружа?

ИПАК БАКА

„Брже, бре, бако!” – виче девојчица из мале приколице какве имају неки бицикли који се изнајмљују на Ади.

„Па возим брзо”, одвраћа витка бака и ногама утегнутим у цинс својски упире у педале.

„Не возиш! Сви нас претичу.”